

недотримання. У цьому разі теж доцільним було би встановлення нікчемності договору у разі недотримання письмової форми.

На забезпечення виконання зазначених договорів встановлений механізм компенсацій (ст. 25 Закону). Договір про нерозголошення може встановлювати компенсацію на користь резидента Дія Сіті у разі розголошення фахівцем інформації з обмеженим доступом. Тоді як у договорі про неконкуренцію така компенсація встановлюється на користь фахівця. Оскільки умова про компенсацію є договірною, то резидент Дія Сіті, як роботодавець, навряд чи буде зацікавленим у встановленні компенсації належного та справедливого розміру на користь фахівця. І навпаки, у договорі про нерозголошення резидент Дія Сіті буде зацікавлений у встановленні високого розміру компенсації на свою користь. Тому для збалансування інтересів сторін у цих договорах доцільними були би законодавчі запобіжники можливим зловживанням щодо фахівця. Такими могли би бути граничні суми компенсацій з прив'язкою до винагороди фахівця чи мінімального розміру заробітної плати.

На сьогодні в Реєстрі Дія.City зареєстровані 504 резиденти в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю. Не дивлячись на воєнний стан, у 2022 році їх зареєстровано 428 і 76 з початку 2023 року.

Отже, договір як універсальна конструкція приватноправового регулювання активно проникає в усі сфери суспільних відносин, надаючи широкі можливості його сторонам для саморегулювання з урахуванням їх індивідуальних потреб та інтересів.

Список використаних джерел:

1. Володимир Васильович Луць. Служу пером своїй Вітчизні. Вибрані праці. До 80-річчя від дня народження та 50-річчя науково-педагогічної і громадської діяльності. К. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2013.
2. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#top>
3. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n3187>
4. Реєстр Дія.City. URL: <https://city.diia.gov.ua/registry/residen>

Гейнц Руслана Миколаївна

*кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка
кафедри цивільного права Прикарпатського
національного університету імені Василя
Стефаніка*

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Відносини між закладом вищої освіти (надалі – ЗВО) та здобувачем вищої освіти на сьогодні носять виключно договірний характер, що підтверджує незаперечну істину, що саме договори за своєю сутністю є єдиною правовою формою партнерських взаємин. Законодавчим підґрунтям договірних відносин

між ЗВО і здобувачем слугують норми ч. 16 ст. 44 Закону України «Про вищу освіту» [2], які закріплюють положення про те, що підставою для зарахування особи на навчання є виконання вимог Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти, правил прийому та укладання договору про навчання між закладом вищої освіти та вступником (за участі батьків або законних представників – для неповнолітніх вступників), в якому можуть бути деталізовані права та обов'язки сторін відповідно до типової форми, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

Важливо наголосити, що практика затвердження типових договорів, якими опосередковуються відносини між навчальним закладом і здобувачем була започаткована ще у 2002 році, коли наказом МОН України № 183 від 11.03.2002 р. було затверджено Типовий договір про навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації або про надання додаткових освітніх послуг навчальними закладами [3]. На зміну цьому договору Постановою КМУ від 19 серпня 2015 р. № 634 було затверджено Типовий договір про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом та фізичною (юридичною) особою [4]. Вказаними договорами регулювалися відносини між ЗВО і здобувачем, якщо освітня послуга фінансувалася за рахунок коштів фізичних або юридичних осіб. Сьогодні договором, яким опосередковуються відносини між ЗВО і здобувачем, є Договір про навчання, типова форма якого затверджена Постановою КМУ № 735 від 19 серпня 2020 року [6]. Договір про навчання укладається незалежно від того, хто буде здійснювати фінансування навчання здобувача і є, як впливає із ч. 16 ст. 44 Закону України «Про вищу освіту», невід'ємною складовою для зарахування особи на навчання. З огляду на зазначене, науковий аналіз правової природи цього договору є актуальним.

Договір про навчання укладається в письмовій формі після рекомендації вступника до зарахування. Відповідно до ч.1) п. 6 типової форми досліджуваного договору заклад зобов'язаний створити умови для ознайомлення вступника та законного представника з ліцензією на провадження освітньої діяльності, сертифікатами про акредитацію освітньої програми, правилами прийому, відомостями про обсяг прийому за кожною спеціальністю та освітнім рівнем, кількістю місць, виділених для вступу на пільгових умовах. З огляду на те, що Договір про навчання укладається, після рекомендації вступника до зарахування за результатами виконання останнім Умов та правил вступу і свідчить, що на цей момент вступник не тільки ознайомлений з правилами прийому, а й виконав їх, закріплення за ЗВО в договорі такого обов'язку видається нелогічним. Те ж саме можна стверджувати і щодо відомостей про обсяг прийому за кожною спеціальністю та освітнім рівнем. На нашу думку, така інформація є необхідною для вступника чи його законного представника на етапі вибору ЗВО та спеціальності і, відповідно, закріплювати цей обов'язок за ЗВО в Договорі про навчання не має потреби.

Істотною умовою кожного цивільно-правового договору є умова про предмет. Згідно з п. 1 типової форми предметом досліджуваного договору є навчання у закладі вищої освіти. Варто звернути увагу на те, що чинне

законодавство не містить дефініції терміну «навчання» і не розкриває його зміст, натомість закріплює визначення таких термінів як «освітній процес», «освітня діяльність», «освітня послуга», «освітня програма». Закон України «Про освіту» [7] оперує терміном «інклюзивне навчання», яке визначається через поняття «система освітніх послуг (п.12 ч. 1 ст.1), а в Законі України «Про вищу освіту» термін «студентоцентроване навчання» визначається як підхід до організації освітнього процесу (п. 22¹ ч. 1 ст.1). Викладене дає підстави для роздумів щодо доцільності застосування терміну «навчання» як в назві досліджуваного договору, так і для позначення його предмету, оскільки спеціальне законодавство, що регламентує освітню діяльність цей термін не використовує.

З питання визначення правової природи договору свою позицію висловив ВС у постанові ВС КГС від 07.07.2022 р. зі справи № 910/1801/21 зазначивши, що правова природа договору визначається з огляду на його зміст (а не назву). З'ясовуючи зміст правовідносин сторін договору, суди мають виходити з умов договору, його буквального та логічного змісту, з намірів сторін саме того договору, з приводу якого виник спір, а також із того, що сторони правовідносин мають діяти добросовісно [8]. Твердження, що освітня діяльність – це сфера послуг на сьогодні є беззаперечним. Саме тому в доктрині цивільного права найпоширенішою є думка про те, що правовідносини між ЗВО і здобувачем – це відносини, які виникають з приводу надання освітніх послуг і, відповідно, опосередковуються договором про надання освітніх послуг [1, с.44]. Важливо наголосити, що укладення договору про надання освітніх послуг чинним законодавством також передбачено, але як додаток до Договору про навчання. Договір про надання платних освітніх послуг укладається у разі, коли оплата навчання здійснюється за рахунок коштів фізичних та/або юридичних осіб. Типова форма договору затверджена наказом МОН України від 07 вересня 2020 р. № 1113 [5].

Наведене дає підстави для висновку, що джерело фінансування навчання здобувача вищої освіти є підставою для трансформування «навчання» в «освітню послугу». Вважаємо такий підхід необґрунтованими, оскільки те, що фінансування здійснюється за рахунок видатків державного або місцевого бюджетів не змінює правової природи відносин між ЗВО і здобувачем, суть яких – надання/отримання платних освітніх послуг. Незалежно від джерела фінансування договір, яким опосередковуються відносини між ЗВО і здобувачем, є оплатним. Оплата освітньої послуги, яка надається здобувачу, може здійснюватися за рахунок різних джерел: видатків державного або місцевого бюджетів, коштів юридичної особи та/або фізичної особи – законного представника здобувача чи самого здобувача. При цьому у разі фінансування освітньої послуги за рахунок видатків державного або місцевого бюджетів для здобувача вищої освіти освітня послуга буде безкоштовною, однак ЗВО за її надання отримує плату з бюджету. Тому, варто погодитися із Н.В. Федорченко, яка свого часу зазначила: «видається можливим кваліфікувати відносини між вузом і студентом-бюджетником з приводу надання освітніх послуг як майнові. Такий умовивід дозволяє прийти до

висновку про те, що відносини між зазначеними суб'єктами повинні регулюватися цивільно-правовим договором з надання освітніх послуг. В іншому ж випадку суттєво порушуватиметься принцип однаковості правового регулювання однотипних відносин» [9, с.213]. Отже, відносини між ЗВО і здобувачем є договірними відносинами з надання послуг і, відповідно, регулюються договором про надання освітніх послуг, дефініцію якого доцільно закріпити у Законі України «Про вищу освіту».

Щодо Типового договору про надання платної освітньої послуги для підготовки фахівців, то аналіз його положень свідчить, що предметом договору про надання освітніх послуг є фінансові зобов'язання. Такий підхід, на нашу думку, не відповідає загальнотеоретичним напрацюванням щодо сутності договору про надання послуг, позаяк предметом цієї групи договорів є надання послуги. Додатковим обґрунтуванням слугує те, що внесення плати за послугу не може бути предметом договору оскільки, з урахуванням положень ч. 5 ст. 626 ЦК України, є його юридичною ознакою.

Підсумовуючи, можна зазначити, що нормативне позначення договору, яким опосередковується надання освітніх послуг Договором про навчання з додатком до нього у вигляді Договору про надання освітніх послуг, предметом якого є фінансові зобов'язання фізичної/юридичної особи з оплати навчання здобувача вищої освіти видається необґрунтованими та не відповідає суті зазначених відносин. Відносини, які складаються між ЗВО і здобувачем є відносинами з надання освітніх послуг, незалежно від джерела фінансування. При цьому, якщо фінансування здійснюється за рахунок видатків державного чи місцевого бюджетів, то для здобувача за цим договором не виникає зобов'язань з оплати освітніх послуг. Якщо оплата здійснюється за рахунок коштів фізичних та/або юридичних осіб, то доцільно обов'язок з оплати деталізувати в додатку до договору про надання освітніх послуг. Такий договір є оплатним та відноситься до групи цивільно-правових договорів про надання послуг.

Список використаних джерел

1. Котенко О.М. Правове регулювання договору про надання оплатних освітніх послуг у сфері вищої освіти: *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 2 (37). С. 44-48
2. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII (дата оновлення: 16.09.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#top>
3. Про затвердження Типового договору про навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації або про надання додаткових освітніх послуг навчальними закладами: наказ МОН України № 183 від 11.03.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0329-02#Text> (втрата чинності на підставі наказу МОН України № 12 від 13.01.2016 р.)
4. Про затвердження Типового договору про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом та фізичною (юридичною) особою: Постанова КМУ № 634 від 19 серпня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2015-%D0%BF#Text> (втрата чинності на підставі Постанови КМУ № 735 від 19.08.2020 р.)
5. Про затвердження Типового договору про надання платної освітньої послуги для підготовки фахівців: наказ МОН України від 07 вересня 2020 р. № 1113. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-20#Text>
6. Про затвердження типової форми договору про навчання у закладі вищої освіти:

- Постанова КМУ № 735 від 19 серпня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2020-%D0%BF#n9>
7. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (дата оновлення: 24.09.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
 8. Постанова КГС Верховного Суду від 07.07.2022 р. у справі № 910/1801/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105178962> (дата звернення: 15.03.2023)
 9. Федорченко Н.В. Зобов'язання про надання освітніх послуг в Україні. С. 212-215. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/14860/1/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Грбар Наталія Михайлівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка
кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту
права Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ФОРМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЗА ДОГОВОРОМ ПРОКАТУ

Сьогодні договірні зобов'язання щодо передачі майна у користування практично, заповнили цивільно-правові правовідносини. Свою нішу серед зазначених правовідносин зайняв і договір прокату. Врегулювання відносин щодо передачі майна у користування безпосередньо перебувають у тісній залежності від порядку та умов договору прокату.

Загалом, прокат – це різновид майнового найму, тому низка норм Цивільного кодексу України про майновий найм поширюється і на договір прокату. Відповідно до ст. 787 Цивільного кодексу України визначено, що за договором прокату наймодавець, який здійснює підприємницьку діяльність з передання речей у найм, передає або зобов'язується передати рухому річ наймачеві у користування за плату на певний строк[1].

Сторонами договору виступають наймач та наймодавець і це можуть бути як юридичні так і фізичні особи. Як наймодавець так і наймач мають обов'язки один перед одним які за договором прокату зобов'язуються виконувати.

Дослідження договору прокату дає можливість вказати на те, що він є договором приєднання, що зобов'язує наймодавця встановлювати не лише його типові умови, які мають враховувати права наймачів зазначених у законодавстві, але й нестандартні форми укладення договору прокату.

Так, у ч. 1 ст. 634 ЦК України, закріплено право учасників самостійно створити свою нестандартну форму договору та вибрати за бажанням, свій специфічний спосіб укладення договору прокату.

У даний час природу договорів приєднання можна пояснювати через призму нормативної або договірної концепцій. На сьогоднішній день світова цивілістична доктрина надає перевагу договірній природі договорів приєднання[2, с.141].